

manera que W. H. Auden volia que se li llegissin els versos amb *Collected Poems*, llibre que no treu importància —al contrari— a l'edició d'Edward Mandelson en vuit volums de *The Complete Works of W. H. Auden*.) L'ECOC és un projecte absolutament necessari: sobretot, filològicament i culturalment, feia massa temps que calia una ordenació metòdica i rigorosa —i aquesta no ho pot ser més, no ens cansem mai de dir-ho— de l'obra de Carner. El que vull assenyalar és una qüestió, crec, de necessitat literària del país i d'adequació editorial a aquesta necessitat. Si donem una vida de deu anys a l'edició de 1992 —la darrera—, a partir del 2002 (tot plegat serà molt aproximatiu, ja ho sé), la gent que aleshores tenia uns divuit anys, l'edat en què el gust literari adult ja està mig format, començava a tenir problemes per llegir *Poesia*, si no era buscant en biblioteques o llibreries de vell. Això vol dir que la gent que hem nascut després del 1984-1985 hem hagut de fer mans i mànigues per llegir-ho. Vull dir que els lectors (i poetes) menors de trenta-cinc anys —i això són dues o tres promocions de lectors, que de seguida és dit— no han tingut normalitzat Carner dins el sistema de lectures donat, cosa que sí que ha anat passant amb Foix, Riba, Marçal i altres. Sí que és veritat que han aparegut volums solts de reedicions de llibres en formes anteriors a la de *Poesia* —algunes farcides de peròs, cal dir-ho—, però també ho és que això no el substitueix; fent un mal simil, és com si es posposés eternament l'edició de *Salvatge cor* i les *Elegies de Bierville* de Riba i se'ns en deixessin llegir tot just les tankes; i les tankes no són Riba. El gran Carner és el de *Poesia*. Fa anys que n'hauria de córrer alguna edició de butxaca amb una anotació marginal (o sense cap nota) i amb algun pròleg de referència que depengués de l'edició filològica rigorosa, la que ha de ser el volum 3 de l'ECOC, i de moment res d'això no arriba; només ens queda resar als déus de l'efemèride carneriana d'enguany.

En qualsevol cas, ho repeteixo, Coll ha sabut posar tota la saviesa de filòleg de què disposa al servei de Carner —en aquesta edició i en moltes altres—, i firma un altre petit monument a la filologia d'autor. Quan cada volum de l'ECOC hagi vist la llum, qualsevol gratitud cap a ell serà insuficient. Tornem a tocar ferro.

FIGUEROLA, Judit: *Andreu Nin, revolucionari i traductor*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2018; «Textos i Estudis de Cultura Catalana» 225.

IVAN GARCIA SALA

Universitat de Barcelona, Secció d'estudis eslaus
 ivangarcia@ub.edu

Aquest volum és la continuació d'*Andreu Nin, militant de la cultura*, publicat en aquesta mateixa col·lecció l'any 2017. Ambdós llibres són fruit de la tesi doctoral defensada a l'UAB per Judit Figuerola i, en conjunt, ofereixen un estudi extens i

complet de la trajectòria i obra intel·lectual d'Andreu Nin, més enllà de la seva activitat política, ja explorada anteriorment per altres autors. Concretament, aquest segon volum, com indica el títol, se centra en l'activitat de Nin com a traductor, faceta per la qual ha estat àmpliament reconegut en el sistema literari català, però de la qual no se n'havia publicat fins ara una recerca degudament aprofundida. Els darrers quinze anys alguns estudiosos, tals com Natàlia Kharitònova, Xènia Dyakonova i Ferran Mateo, entre d'altres, s'han atansat a les seves traduccions, sovint per anar més enllà del mite polític i literari de Nin, centrant-se, tanmateix, només en alguns dels aspectes de la seva activitat traductora. En canvi, l'estudi de Figuerola ofereix un fris molt complet del Nin traductor, bastit a partir d'entrevistes que l'autora feu a coneguts i amics del protagonista, cartes, crítiques i articles periodístics, i documents inèdits, com l'interessantíssim mecanoscrit de la traducció d'*Infància, adolescència, joventut*, de Lev Tolstoi, ple de correccions manuscrites del mateix Nin i de Joan Olivé. Amb aquest conjunt de materials Figuerola aconsegueix aproximar el lector a la labor traductora de Nin i també als motius ideològics, literaris i/o comercials que l'empenyeren a ell o a les editorials per les quals treballà a publicar unes obres determinades d'escriptors russos i soviètics.

D'entrada, Figuerola fa un breu recorregut per la història de la traducció de la literatura russa al català, des de les primeres obres traduïdes, a finals del s. XIX, fins les dels anys vint, període en què comencen a aparèixer les traduccions literàries d'Andreu Nin, que, juntament amb les de Francesc Payarols, són les primeres en fer-se directament del rus. És per això que Figuerola dedica també un apartat a la trajectòria de Payarols, tot buscant els punts de contacte i de divergència amb Nin. A continuació s'aproxima, a partir del testimoniatge dels amics i coneguts i de la informació que ofereixen les cartes, al mètode traductor emprat per Nin. Sorpren, per exemple, el fet que Nin comencés sempre fent una primera versió oralment, tot traduint i dictant el text a algú (sovint a la seva esposa, d'origen rus), que el picava a màquina; curiosament, aquest mètode recorda el que utilitzava Dostoievski per escriure moltes de les seves obres. Figuerola, constatant la professionalitat i passió de Nin per l'ofici, arriba a la conclusió que, si bé la traducció moltes vegades li serví de guanyapà després del retorn de l'URSS, en realitat fou la seva gran vocació professional. A continuació, en el capítol següent, Figuerola ens proposa un recorregut per totes les obres traduïdes, del rus i del francès al català i castellà, per Nin, que inclou tant les literàries com les menys conegudes, de temàtica històrica, política, cultural i científica. Figuerola hi descriu el contingut de cada obra, la importància que tingué per a l'editorial, per al context català del moment i per al mateix traductor.

D'aquesta manera, aconsegueix copsar la responsabilitat de Nin en l'elecció dels textos i esbrinar fins a quin punt la seva ideologia i l'experiència soviètica determinaren allò que ell considerava que era necessari per al públic català. S'arriba a la conclusió que la intervenció de Nin, decisiva en molts casos, anava més enllà de la seva ideologia, i que en alguns proposà i traduí obres d'autors revolu-

cionaris russos i soviètics amb els quals no estava totalment d'acord, però que considerava, tanmateix, necessàries per a la formació dels lectors catalans.

Amb tot, el capítol que resulta més interessant és el dedicat a les traduccions literàries, ja que suposa no només una reflexió sobre la tasca d'Andreu Nin i l'Editorial Proa, per a la qual treballà principalment, sinó també una bona panoràmica sobre la situació de la traducció al català durant els anys vint i trenta, concretament pel que fa a la recepció de la literatura russa, i de la russofília que imperava en aquells moments. Es fa palès, gràcies als comentaris expressats a la premsa, que els intel·lectuals i els crítics literaris eren conscients que fins aleshores les traduccions del rus s'havien fet a partir de llengües interposades, principalment del francès, i que celebraven l'aparició de les traduccions directes que oferia Proa de la mà de Nin i Payarols. A més, en general, les crítiques de l'època, pel que fa a la qualitat de la tasca d'ambdós, foren molt positives, tot i que l'activitat política de Nin comportà que en alguns mitjans els periodistes no es fessin ressò de les seves traduccions, com fou el cas de Josep Pla, que en privat lloava la traducció de *Crim i càstig*, però que no en parlà públicament fins anys després de la mort de Nin. De fet, amb la guerra civil s'estroncà la traducció directa del rus al català i la tasca encetada per Nin i Payarols; la reprengueren més tard, als anys seixanta, August Vidal i, sobretot, Josep Maria Güell. En tant que hereus de la labor ninenca, a tots dos Figuerola dedica també un espai en el seu estudi; especialment reconstrueix la trajectòria vital i traductora de Güell a partir d'una extensa entrevista que li feu, un dels pocs documents que existeixen sobre aquest traductor. A continuació, repassa la pervivència del mite i del reconeixement del Nin traductor en la crítica més recent, que, en general, continua destacant la vàlua i importància de les seves traduccions literàries. Figuerola completa l'opinió d'aquests treballs amb l'estudi de les esmenes fetes per Nin i per Joan Oliver al mecanoscrit de la novel·la de Tolstoi. L'examen minuciós que en fa Figuerola permet percebre el procés de treball tant del traductor com del corrector, Oliver, que feu canvis a l'original per tal de publicar la novel·la a Proa l'any 1974 i ajustar-ne l'estil i la llengua al català dels anys setanta. Tenint en compte que Oliver com a corrector tenia un tarannà força «intervencionista» (sovint per actualitzar el model de llengua al seu present), l'anàlisi de Figuerola indica que les intervencions foren poques i no excessivament significatives i, d'aquesta manera, demostra la vigència de les traduccions ninenques i del seu estil. Tot i així, més enllà d'aquesta acurada anàlisi de les correccions, també hauria estat interessant acarar la traducció amb l'original rus; de fet, en alguns casos, Figuerola ho fa, tot i que assenyalava que no és el seu objectiu principal. En aquest sentit, si anem més enllà de l'anàlisi del mecanoscrit, hauria acabat d'arrodonir aquest estudi tan complet del Nin traductor justament una valoració de les seves traduccions amb relació als originals russos. Amb aquest objectiu l'any 2004 Natàlia Kharitònova publicà a *Els Marges* un article on, en part, qüestionava el mite ninenca adduint certes incomprendiments i inexactituds en el trasllat del rus; uns anys després, el 2009, a *Quaderns. Revista de traducció*, Francesc Parcerisas, tot

defensant l'anostrament al català de Tolstoi que feu Nin, s'oferia a discutir amb qualsevol lector o crític rus les virtuts d'un dels fragments de la seva *Anna Karénina*. Hauria estat interessant, doncs, per tenir una altra visió de la qüestió, que el llibre de Figuerola no només es fes ressò d'aquestes opinions, sinó que aportés també una anàlisi i una valoració pròpies. Amb tot, això no desmereix en absolut el conjunt de l'obra: *Andreu Nin, revolucionari i traductor*, és un treball excel·lent que permet conèixer amb claredat i rigor tant la labor traductora de Nin com la història d'un dels períodes cabdals de la traducció i recepció de la literatura russa al català. Per això, des d'aquí, encoratgem l'autora a continuar amb la recerca sobre Nin i ampliar-la a partir de l'anàlisi de les seves traduccions i els originals russos.

BACARDÍ, Montserrat: *Maria Dolors Orriols, viure i escriure*, Vic: Eumo Editorial, 2019; «Capsa de Pandora» 20.

IRENE MIRA-NAVARRO

Universitat d'Alacant

irene.mira@ua.es

La postguerra va forjar una generació d'escriptors compromesos amb la literatura i la cultura catalanes i va fer florir un seguit de veus tenaces que exploraven els camins de l'art per a entendre i sobreviure a l'abisme a què els havia abocat la victòria franquista. Entre els noms sobradament coneguts, Montserrat Bacardí ha fixat la vista en la novel·lista Maria Dolors Orriols (1914-2008), de qui ha resseguit les passes i ha fet una arqueologia de la seua trajectòria en el volum *Maria Dolors Orriols, viure i escriure*.

Amb l'objectiu de situar en la palestra dels estudis literaris l'obra d'Orriols, Bacardí ha conformat un llibre que enceta el camí per a aprofundir en l'univers creatiu de l'autora vigatana. El treball gira al voltant de dues qüestions inicials bàsiques: qui era Maria Dolors Orriols i què va escriure; però sobretot, s'interroga sobre què singularitza l'obra d'Orriols respecte d'altres escriptors coetanis, com s'explica en la presentació.

Com déiem, el llibre s'organitza en tretze capítols que entrellacen amb meseria l'acostament biogràfic i una guia de lectura de les obres, tot plegat amb la finalitat de posar en diàleg la vida i l'escriptura, tal com ho feia Orriols. En aquest sentit, el títol —*Maria Dolors Orriols, viure i escriure*— és del tot encertat, ja que, com explica Bacardí, les narracions són el reflex ficcional de la vida i de les persones que van acompanyar l'autora al llarg dels anys. Sota l'etiquetatge de «realista», «testimonial» i «psicologista» (p. 112) es desplega la major part de les obres, el pes de les quals recau majoritàriament sobre protagonistes femenines i personatges complexos i fortament humans.